

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA**

bakalárske kombinované štúdium
2009 – 2012

BAKALÁRSKA PRÁCA

Katarína Paľová

Možnosti vzdelania nadaných detí

Praha 2011

Vedúci bakalárskej práce

Doc. PhDr. Kornel Čajka, CSc.

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor Combined / Full-Time Studies
2009 - 2012

BACHELOR THESIS

Katarína Pařová

Options education of gifted children

Prague 2012

The Bachelor Thesis Work Supervisor

Doc. PhDr. Kornel Čajka, CSc

Prehlásenie

Prehlasujem, že predložená bakalárska práca je mojím pôvodným autorským dielom, ktoré som vypracovala samostatne. Všetku literatúru a ďalšie zdroje, z ktorých som pri zpracovaní čerpala, v práci riadne citujem a sú uvedené v zozname použitej literatúry.

Suhlasím s prezenčným zprístupnením svojej práce v univerzitnej knižnici.

V..... dňa: .....

Abstrakt

Bakalárska práca sa zaoberá možnosťami vzdelania nadaných detí, aké metódy a formy využívajú pri práci s nadanými deťmi. Definovanie, význam pojmu nadané deti z historického hľadiska, jeho humánnu podstatu v spoločnosti dnešnej a minulej. Samotné priblíženie predností nadaných a talentovaných detí. Práca rozoberá podstatu správnej integrácie detí, skúma ich problémy v školskom prostredí, ich postrehy a názory na príslušnú edukáciu danej školy. Následky a dôsledky nadaného dieťaťa v spoločnosti. V práci boli využité literárne metódy, efektívne štúdium prameňov, empirické metódy: pozorovacie metódy a metódy zisťovania faktov.

Kľúčové slová

Nadanie, talent, škola, nadané deti, edukant, edukácia, učiteľ, špeciálna pedagogika, pedagogika nadaných, vzdelanie, integrácia detí, metódy, formy, individuálny vzdelávací plán,

Annotation

Bachelor thesis discusses the education of gifted children, the methods and forms used when working with gifted children. Definition, meaning of gifted children from a historical perspective, the human nature in society today and the past. The actual approach merits of gifted and talented children. The work discusses the essence of good integration of children and examines their problems at school, their thoughts and views on the education has given school. Consequences and implications of a gifted child. In this work were used literary methods, effective study sources, empirical method: observation methods and methods of investigation of the facts.

Key words

talent, school, gifted children, edukant, education, teacher, Special Education, Gifted Education, education, integration of children, methods, forms, individual education plans

OBSAH

ÚVOD	1
-------------------	---

TEORETICKÁ ČASŤ

1. Z História starostlivosti o nadaných jedincov	2
1.1 Historický pohľad nadaných detí a mládeže na Slovensku	5
1.2 Charakteristika špeciálnej pedagogiky	6
1.2.1 Pedagogika nadaných a talentovaných, základné pojmy a ich charakteristika	11
2. Možnosti edukácie nadaných detí	14
2.1 Identifikácia nadania a nadaných	14
2.1.1 Prvé príznaky nadania	17
2.1.2 Charakteristické znaky nadania dieťaťa a predškolského a školského veku	18
2.2 Integrácia nadaných žiakov do škôl	22
2.2.1 Individuálny vzdelávací program	24
2.3 Formy a metódy edukácie nadaných žiakov v školách	26
2.4 Hodnotenie nadaných žiakov	29

PRAKTICKÁ ČASŤ

3. Ako to vyzerá v živote a praxi na príklade vybraných nadaných detí	31
3.1 Alenka	31
3.2 Barborka	33
3.3 Pozitíva a negatíva práce s nadanými deťmi	35

ZÁVER	36
--------------------	----

Zoznam použitej literatúry	37
----------------------------------	----

ÚVOD

Nadané deti a utváranie podmienok na ich všestranný rozvoj tvoria témy, o ktoré v posledných rokoch rastie veľký záujem na celom svete. Nadaní študenti sú tí, ktorých potenciál je výrazne nad priemerom v jednom, alebo viacerých z nasledujúcich oblastí: duševnej, tvorivej, sociálnej ale aj fyzickej. Rozvoj talentovaných detí je teda neodmysliteľnou súčasťou aktuálneho diania dnešných škôl a v súčasnej dobe zvyšuje aj celkový záujem verejnosti, prostredníctvom, ktorej rastie podpora talentov a zvyšuje sa úroveň kvalifikácie poskytovaných služieb a aktivít pre nadanú mládež. Pedagogika nadaných a talentovaných je neodmysliteľnou súčasťou špeciálnej pedagogiky, aj keď donedávna sa prezentovala mimo jej pozornosť, a to aj napriek skutočnosti, že edukácia týchto žiakov si dôkladne vyžaduje určité modifikácie, individuálne prístupy, špeciálne metódy a formy, ako je to u postihnutých žiakov. „V pedagogike nadaných a talentovaných detí podobne ako v pedagogike postihnutých nie je doteraz uspokojivo zodpovedaná otázka, či špeciálnu edukáciu realizovať v integrovaných, alebo segregovaných podmienkach.“¹ Ale je nad všetko jasné, že edukácia týchto žiakov sa musí zakladať na individuálnom procese a za individualizovaných podmienok, ktoré prinesú úžitok a rozvoj svojich schopností a vedomostí za účelom svojho individuálneho rastu, v prospech spoločnosti a prostredia, v ktorom jedinec vyrastá.

---

¹ Vašek. Š.1996. Špeciálna pedagogika. Bratislava: Sapiencia,1996.,165s. ISBN:80-967180-3-7

1 Z HISTÓRIE STAROSTLIVOSTI O NADANÝCH JEDINCOV

„Vieme veľa o zásobách surovín všetkých možných druhov, ale o veľkosti a druhu našich duševných pokladov- a to sú nadaní- vieme veľmi málo. Sú to poznatky rovnako dôležité ako v oblasti materiálnych prostriedkov.“²

Z historického pohľadu ak neberieme do úvahy filozofické myslenie niektorých filozofov (Sokrates, Platón, Aristoteles) z obdobia rozkvetu filozofie, problematike nadania a talentu sa nevenovala nijaká priam žiadna pozornosť. Táto otázka sa začala riešiť až koncom 19. a začiatkom 20. storočia. Podstatné zmeny sa udiali hlavne koncom 19. storočia, kde ako samostatný vedný odbor sa začala prezentovať psychológia. Práve tá sa zaoberala fungovaním jednotlivých mentálnych schopností jedinca ako je pamäť, učenie, pozornosť, vnímanie, myslenie a podobne. V tomto období sa začali prvé reformy pedagogiky a vychádzali prvé práce, ktoré obhajovali podstatu nadpriemerných jedincov. Medzi najrozhodujúcejšie momenty tejto doby bolo vypracovanie inteligenčných testov. Cieľom bolo hľadať základné, individuálne rozdiely medzi ľuďmi ako aj ich nedostatky v jednotlivých schopnostiach a odvetviach. Podobne ako je to aj v dnešnej dobe. „Jedným z prvých bol britský polyhistor Francis Galton (1822-1911), ktorý na základe štúdia géniov a význačných osobností vytvoril štatistické metódy umožňujúce klasifikovať ľudí podľa ich fyzických a intelektových schopností. Všimol si že niektoré rodiny sú biologicky lepšie vybavené, schopnejšie a chytřejšie ako ostatné.“³ Je všeobecne známe že inteligencia je otázkou výnimočných schopností, ktoré sa môžu odovzdávať aj genetickým predpokladom z generácii na generáciu. To znamená že väčšie predpoklady majú tí jedinci, ktorých predkovia boli niečím výnimoční. Naraz sa učiteľia museli sústrediť

---

²Laznibatová, J.2003.Nadané dieťa, jeho vývin vzdelávanie a podporovanie. Bratislava:IRIS, 2003.12s.ISBN:80-88778-23-8

³Laznibatová, J.2003.Nadané dieťa, jeho vývin vzdelávanie a podporovanie. Bratislava:IRIS, 2003.14s.ISBN:80-88778-23-8

na široké spektrum detí z rôznymi rozdielmi. Po reformácií v školách, kde sa v rôznych krajinách zákonom potvrdila povinná školská dochádzka dochádza k selekcii detí na základe ich vedomostí zručností, nadania, talentu a v neodmysliteľnej rade inteligencie. Inteligencia je to pojem komplikovaný, ale aj preto, že sa nám dodnes nepodarilo vytvoriť jeho jednotnú definíciu.

“Veľký záujem v tej dobe v oblasti merania a skúmania mozgov mal profesor klinickej chirurgie Paul Broca. Bol presvedčený o vzťahu medzi inteligenciou a veľkosťou mozgu. Broca sa domnieval, že ženy a iné rasy nemajú až taký veľký mozog ako muži. Pričom on bol Francúz. Bohužiaľ, aj v dnešnej dobe by si isto našiel fanúšikov takejto teórie. Nielenže staval ženy nižšie, ale jeho názory pôsobia dosť rasisticky. Jediné, čo jeho názory odlišuje od rasizmu je, že ich ospravedlňuje, že za to nemôžu, a že na vine je príroda.”⁴ Dost' netradične meral aj veľkosť mozgu. Mylne si myslel že inteligencia závisí od veľkosti a váhy mozgu. Avšak zistil, že jeho hypotézy sa až tak nepotvrdzujú, hoci v mnohých prípadoch mali génovia jeho doby ťažké mozgy.

Dokonca Francúzska vláda požiadala A. Bineta, aby vytvoril test, ktorý by umožnil zistiť intelektovú stránku detí umožňujúcu tak zistiť obmedzenia u niektorých a tým im umožniť samo štúdium doma, z dôvodu neschopnosti absolvovania povinnej školskej dochádzky. Alfréd Binet (1857 - 1911), francúzsky psychológ, začal s meraním inteligencie a vytváraním testov, ktoré sa používajú do dnes, ale samozrejme prešli určitými revíziami a úpravami. Binet počas svojho života rád pozoroval svoje dve malé dcérky a skúmal ich myšlienkové procesy. Po uskutočnení množstva pokusov na univerzitných študentoch však zistil, že veľkosť hlavy s intelektom nijako nesúvisí, ako predpokladal na základe aj Brocových tvrdení, a tak toto svoje presvedčenie našťastie opustil. A aj vďaka tomu, že si vedel priznať, že jeho predpoklady neboli správne, na rozdiel od Brocka, mohol ísť ďalej a vytvoriť tak prvý IQ test. Binet a jeho kolega Theodor Simon začali kombinovať staršie testy s

---

⁴ Ulrichová, M. 2008. História merania inteligencie, vznik testov a ich využitie. Redakčný tím Mensa. Dostupné na: http://casopis.mensa.cz/veda/historia_merania_inteligencie_vznik_testov_a.html

novými. V týchto testoch sa skúmali veci ako napríklad koordinácia medzi očami a mozgom, schopnosť posúdiť dĺžku dvoch čiar či opakovať 3 čísla. Z toho im vznikla škála, ktorú pomenovali ako škála na meranie inteligencie. No nebol to ešte test inteligencie, pretože výsledky sa nedali číselne vyhodnotiť. Spolu so svojimi spolupracovníkmi týmito testmi vyšetrili niekoľko tisíc detí, kde sa porovnávali výkony najnadanejších s menej nadanými a najmenej nadanými žiakmi. Testy prispôbil na použitie pre amerických žiakov Američan L. Terman zo Stanfordskej Univerzity, neskôr formuloval vývinové normy a spravil tak zvanú Stanfordskú- revíziu Binetovej-Simonovej inteligenčnej škály, ktorá sa používa aj dodnes. “Terman v tom čase prevzal aj výhodný index inteligencie, ktorého história vzniku sa datuje od roku 1914. Značná literatúra označuje za otca inteligenčného kvocientu nemeckého psychológa W. Sterna, ktorý ako prvý analyzoval aspekty vysokého nadania a také pojmy ako inteligencia, nadanie, talent, génus a pod. Inteligenčný kvocient (IQ) vyjadruje inteligenciu ako pomer mentálneho veku (MV) k chronologickému veku (CHV) a vypočítava sa podľa vzorca: $Q=MV:CHV \times 100$.”⁵ V 70. a 80. rokoch začali vznikať profesionálne organizácie na podporu talentovaných a nadaných najmä v amerických štátoch, kde dosiahli počtom 7000 členov vysokú úroveň. Vznikla Národná asociácia pre nadané deti so skratkou NAGC (National Association for Gifted Children). Novým dôležitým prínosom pre vzdelávanie nadaných bolo schválenie zákona o potrebe starostlivosti o nadaných a v roku 1974 zákon oficiálne určil financie na podporu projektov pre nadaných žiakov a študentov. V roku 1985 sa konal prvý svetový kongres v Hamburgu, kde za účasti mnohých odborníkov bola zriadená Európska rada pre vysoké schopnosti. Pravidelne každé dva roky sa organizujú odborné konferencie.

---

⁵Laznibatová, J.2003.Nadané dieťa, jeho vývin vzdelávanie a podporovanie. Bratislava:IRIS, 2003.14s.ISBN:80-88778-23-8

1.1 Historický pohľad nadaných detí a mládeže na Slovensku

Dá sa povedať, že z obdobia medzi rokmi 1900-1948 nemáme konkrétne poznatky, čo sa týka venovania nadaným deťom. Ani po roku 1948 sa veľmi o týchto deťoch nehovorilo, pokladalo sa to za neprípustné. Aj napriek tomu vznikali po celom Slovensku konzervatória a ľudové školy, na ktorých sa niektorým talentom venovala pozornosť. Športové talenty sa naopak rozvíjali v telovýchovných kluboch a jednotách. Prelom nastal v šesťdesiatych rokoch, keď vo svete nastal trend o spoločenskej potrebe podporovať nadaných a talentovaných jedincov. V tomto období sa začali otvárať najmä špeciálne triedy a to napríklad matematické, športové, jazykové. Zriaďovali sa špeciálne športové triedy, školy. Okrem toho existovalo mnoho súťaží, predmetové olympiády z matematiky, fyziky, chémie, ruského a neskôr aj nemeckého, francúzskeho, alebo anglického jazyka. Na základných školách sa zameriavajú o starostlivosť viacerých druhov nadania, ale najmä o intelektovo nadané deti. V súčasnosti, po siedmich rokoch experimentálneho overovania alternatívnej starostlivosti o nadané deti bola v roku 1.1.1998 v Bratislave otvorená škola pre mimoriadne nadané deti ako samostatný právny subjekt. "Zabezpečiť starostlivosť o formovanie nadania mladej generácie a osobitne efektívnu podporu rozvoja nadaných detí a mládeže je úlohou, od plnenia ktorej bude závisieť rozvoj spoločnosti v nasledujúcich rokoch. Riešenie tejto úlohy nezávisí od politickej situácie ani od konkrétnej politickej reprezentácie, ktorá ju zadáva. Starostlivosť o rozvíjanie nadania a nadaných sa v druhej polovici 20. storočia stala súčasťou predovšetkým školskej politiky a štát aj za minulého režimu vytvoril viacero nástrojov, pomocou ktorých talenty detí a mládeže pomáhal rozvíjať. Po roku 1989 sa možnosti práce s nadanými rozšírili o aktivity mimovládnych organizácií, cirkví i súkromných subjektov a všetky vlády deklarovali podporu nadaných ako jednu zo svojich priorit, hoci tieto deklarácie zväčša nenaplnili konkrétnym obsahom."⁶ Na princípe nadaných detí a práce s nadanými deťmi boli otvorené v roku 1997 rovnaké triedy

---

⁶Dočkal, V., 2006. Koncepcia rozvoja nadanej mládeže v SR. Dostupné na: http://www.rcmtn.sk/stranky/rcm/files/Koncepcia%20rozvoja_nadanej_mladeze.doc

v Nitre, Košiciach, Rimavskej Sobote, od roku 1998 v Ružomberku a Prešove. Od roku 1999 v Topoľčanoch, 2000 v Šali a od roku 2001 v Poprade a Trenčíne. Záujem o tento typ vzdelávania je mimoriadne veľký. V roku 1999 sa na Škole pre mimoriadne talentované deti sa otvorila aj prvá triede 8-ročného gymnázia. Snažia sa o diferencovanú a vysoko špecializovanú formu edukácie. Hlavne podporovanie a starostlivosť o nadané deti v podmienkach nášho školského systému. Najväčším úsilím dnešnej doby je zriadiť aj poradne a centra pre nadané, talentované deti s celoslovenskou pôsobnosťou. Ich významnú úlohu zohráva podporovanie nadaných. Základnú úlohu pri rozvíjaní nadania mladých ľudí majú školy. Legislatívny rámec rozvoja talentov by teda mali vymedzovať zákony upravujúce výchovno-vzdelávaciu činnosť škôl všetkých stupňov. Na Slovensku však doteraz platí školský zákon z roku 1984. Bol síce mnohokrát novelizovaný, výsledkom je však neprehľadnosť a často nesystematickosť v niektorých jeho ustanovení. Niektoré podrobnosti upravujú pod zákonné predpisy (vyhlášky), tie ale nemôžu tieň zákona prekročiť. Zo zákona ani z týchto predpisov nevyplýva, koho pokladať za nadaného žiaka. Intelektovo nadaní žiaci majú iné postavenie ako žiaci s ostatnými druhmi nadania. Je všeobecne známe, že zákon kladie väčší dôraz na typy a druhy škôl a školských zariadení než na formy výchovy a vzdelávania na Slovensku.

1.2 Charakteristika špeciálnej pedagogiky

“Špeciálna pedagogika (v skratke ŠP) ako veda o edukácii (výchove, vyučovaní a vzdelaní) postihnutých detí a deti so špeciálnymi potrebami patria nesporne medzi dôležité odbory v sústave pedagogických vied.”⁷ Pojem, predmet a cieľ špeciálnej pedagogiky pochádza z latinského slova specialis- osobitný, z gréckeho slova paidagogiké tachné - umenie výchovy. Špeciálna pedagogika je vedná oblasť v sústave pedagogických vied. Zaoberá sa teóriou a praxou výchovy, edukácie - vzdelávania detí, mládeže a dospelých vyžadujúcich špeciálnu starostlivosť z dôvodu mentálneho, sensorického,

---

⁷Vašek. Š.1996. Špeciálna pedagogika. Bratislava: Sapientia,1996.,165s. ISBN:80-967180-3-7

somatického postihnutia alebo narušených komunikačných schopností, či psychosociálneho narušenia, alebo z dôvodu iných špecifických daností, porúch učenia, správania sa a podobne. Zaraďujú sa sem aj jedinci s výnimočným nadaním a talentom, či inými špecifickými potrebami.

Predmetom je skúmanie podstaty a zákonitostí výchovy a vzdelávania postihnutých z pohľadu etiológie (náuka o príčinách vzniku chorôb), symptomatológie, korekcie, metód edukácie, reedukácie (prevýchovy) a tiež profylaxie (predbežných ochranných liečebných opatrení) neadekvátneho vyrovnania sa s postihnutím a jeho dôsledkami, či inými špecifickými danosťami.

“Cieľom špeciálnej pedagogiky v praxi je vychovávať, vyučovať a vzdelávať postihnutých alebo narušených jednotlivcov tak, aby sa čo najskôr a čo najdôkladnejšie vnútorne vyrovnali so svojim postihnutím a aby sa napriek obmedzeniam, ktoré z neho vyplývajú, čo najpozitívnejšie prispôsobili spoločnosti a boli spôsobilí žiť relatívne plnohodnotný život.”⁸ Špeciálna pedagogika skúma osobitosti edukácie (výchovy, vyučovania, vzdelávania) jedincov s chybami pohybového, oporného a nervového ústrojenstva a jedincov so zmenami v zdravotnom stave. Táto pedagogika tvorí teoretický základ ich špeciálnej edukácie ako aj osobitej starostlivosti. Orientuje sa na deti, mládež a dospelých. Predmetom špeciálnej pedagogiky sú ciele, obsah, metódy a prostriedky edukácie týchto jedincov so zreteľom na špecifické osobitosti ich postihnutia. Cieľom predmetu je podať študentom základné informácie o edukácii výnimočných (postihnutých, nadaných, narušených, ohrozených) žiakov v základných a stredných školách. Poznať základné identifikačné informácie a tým zaistiť základnú pedagogickú diagnózu. Vedným odborom špeciálnej pedagogiky je teda pedagogika telesne postihnutých, chorých a zdravotne oslabených jedincov. Ide o jedincov s poruchami rozumovými (psychopédia), s poruchami správania (etopédia), s poruchami reči (logopédia), s poruchami videnia (tyflopédia) a s poruchami telesnými alebo s poruchami hybnosti (somatopédia). Špeciálna pedagogika má preto tieto disciplíny: etopédia, logopédia, psychopédia, somatopédia, surdopédia, tyflopédia. Pre

---

⁸ Vašek. Š.1996. Špeciálna pedagogika. Bratislava: Sapiencia,1996.,18s. ISBN:80-967180-3-7

všetky špeciálno-pedagogické disciplíny sú jednotiacim úsekom postihnutia a poruchy medziľudskej komunikácie. Preto sa aj logopédia uplatňuje vo všetkých ostatných disciplínach špeciálnej pedagogiky. Je nutné pripomenúť, že pre taký dôležitý vedný odbor, akým je špeciálna pedagogika je súčasťou aj pedagogika nadaných a talentovaných. Hoci genialitu, nadanosť a talent nie je možné prirovnávať v žiadnom prípade s postihmi mentálneho alebo fyzického charakteru. So špeciálnou pedagogikou úzko súvisia hraničné odbory a pomocné vedy :

- Psychológia
- Sociológia
- Biológia

Priame pomocné vedy môžeme rozdeliť na normatívne, kde patria sem:

1. Etika, ktorá sa zaoberá skúmaním morálky, t.j. spôsobu vedenia života v súlade s princípmi dobra a celkovo hierarchiou hodnôt človeka.
2. Logika, všeobecná veda o pravidlách a spôsoboch správneho myslenia a poznávania, poskytuje poznatky na formulovanie cieľov výchovy mysliaceho človeka.
3. Estetika – veda o kráse z formálneho i obsahového aspektu pomáha pri formulovaní výchovných cieľov zameraných na rozvoj estetických citov a potrieb človeka, hlavne mladého.

Nepriame pomocné vedy opisujú postihnutého jedinca prostredníctvom analógie, teda nepriamo, pre pochopenie fenoménu postihnutia sú veľmi dôležité. Zaraďujeme sem :

- a) kybernetika – veda o všeobecných zákonitostiach prenosu, spracovania a využívania informácií. Pre ŠP má osobitý význam najmä teória informácií a komunikácie.
- b) psycholingvistika – je vedný odbor, ktorý skúma reč a jej vnímanie v závislosti od štruktúry príslušného jazyka. Opisuje osobitosti rečových procesov .
- c) semionika – teória o systémoch znakov má pre ŠP veľký význam, vzhľadom na skutočnosť, že komunikácia pri viacerých druhoch postihnutia sa realizuje pomocou znakov. Napríklad bodové písmo pre nevidiacich. Optimálne volené

znaky sú v týchto prípadoch predpokladom optimálnej a dobre komunikácie s ľuďmi s takýmto nie vždy ľahkým postihnutím.

d) bionika sa zaoberá biologickými systémami, prijímaním, zaznamenávaním a spracúvaním informácií v týchto systémoch.

Špeciálna pedagogika predstavuje vo svojom integrovanom celku množstvo systematicky usporiadaných poznatkov teórií a praxi edukácie postihnutých, narušených jedincov. Tieto poznatky sa dajú zoskupiť podľa kritérií, ktoré majú:

- ❖ a/všeobecné zameranie - platné na všetky druhy postihnutí, narušení a špeciálnych potrieb
- ❖ b/špecifické užšie zameranie - platné pre určitý druh postihnutia, narušenia či špeciálnej potreby.

„Takto vzniká:

- 1/Systém špeciálnej pedagogiky vo všeobecnom zameraní
- 2/Systém špeciálnej pedagogiky v užšom zameraní

1/Systém špeciálnej pedagogiky vo všeobecnom zameraní sa delí na tieto disciplíny:

- Všeobecné základy špeciálnej pedagogiky /termíny, pojmy, predmet, systém/
- Historiografia špeciálnej pedagogiky /odboru, inštitúcií, vzdelávanie špeciálnych pedagógov/
- Metodológia špeciálnej pedagogiky /metodológia výskumu, diagnostika/
- Filozofia špeciálnej pedagogiky
- Teória komunikácie postihnutých
- Výchovná rehabilitácia /zásady, metódy edukácie, metodiky predmetov/
- Náuka o špeciálnych školách a zariadeniach /systém, riadenie/
- Komparatívna špeciálna pedagogika
- Špeciálna pedeutológia /vzdelávanie, uplatnenie sa, ďalšie vzdelávanie/

2/Systém špeciálnej pedagogiky v užšom zameraní sa delí podľa druhu postihnutia, narušenia alebo špeciálnej potreby:

- Pedagogika mentálne postihnutých - psychopédia
- Pedagogika zrakovo postihnutých - tyflopédia
- Pedagogika sluchovo postihnutých - surdopédia

- Pedagogika telesne postihnutých, chorých a zdravotne oslabených - somatopédia
- Pedagogika detí s narušenou komunikačnou schopnosťou - logopédia
- Pedagogika psycho- sociálne narušených, liečebná pedagogika
- Pedagogika s viacnásobným postihnutím
- Pedagogika s poruchami učenia
- Pedagogika s poruchami správania - etopédia
- Pedagogika výnimočne nadaných a talentovaných“⁹

Podľa interpretácii poznatkov o špeciálno-pedagogických javoch a procesov z rôznych svetonázorovo-filozofických pozícií, možno ŠP členiť aj na:

- kresťanskú
- materialistickú
- antropozofistickú
- psychoanalyticky orientovanú
- behavioristickú
- kognitivistickú
- konštruktivistickú
- humanistickú
- pragmatickú
- ŠP vychádzajúce z iných východiskových svetonázorovo-filozofických pozícií

“Podľa M. Zelinu ak špeciálna výchova má byť skutočne špeciálnou výchovou, musí odpovedať na základné otázky: KTO, KOHO, ČO, AKO, KEDY.

Navrhujeme, aby integrovaného výnimočného žiaka v bežnej škole:

1. Učil učiteľ s kvalifikáciou integratívnej špeciálnej pedagogiky – to je teda odpoveď na otázku KTO?
2. Učil výnimočného žiaka – postihnutého aj nadaného – to je odpoveď na otázku KOHO?

---

⁹ Vašek. Š.1996. Špeciálna pedagogika. Bratislava: Sapiencia,1996.,19-20s. ISBN:80-967180-3-7

3. Učil všetko to, čo integrovaný žiak vzhľadom na svoje postihnutie zvládne – teda to je odpoveď na otázku ČO?
4. Aby ho to naučil, musí sa sám pripraviť na vyučovanie štúdiom špeciálnych metód, zásad a foriem individualizovaného vyučovania. Musí sa naučiť prepojiť metodiku vyučovania predmetu pre intaktných žiakov a pre žiakov výnimočných – teda to je odpoveď na otázku AKO,
5. Na otázku KEDY môžeme odpovedať – tak ako u intaktných.

M. Zelina ďalej odporúča radikálne zmeniť prípravu učiteľov pre špeciálne, ale aj pre štandardné (bežné) školy v súvislosti s trendom integrácie postihnutých detí do bežných škôl.”¹⁰ Našu pozornosť však zameriame hlavne na pedagogiku nadaných a talentovaných detí spojenú taktiež aj s integráciou do bežných škôl.

1.2.1 Pedagogika nadaných a talentovaných, základné pojmy a ich charakteristika

Pedagogika nadaných je odvetvie špeciálnej pedagogiky, ktoré sa u nás ešte len začína rozvíjať. V niektorých krajinách tvoria nadaní žiaci podskupinu žiakov so špeciálnymi edukačnými potrebami (z európskych štátov je to okrem Slovenska napr. Španielsko, Grécko, Francúzsko, Holandsko, Portugalsko; z mimoeurópskych napr. Kanada), v iných ide o samostatnú skupinu žiakov popri špeciálnej a bežnej pedagogike. Nadaním sa označuje vysoká úroveň schopností, daností detí a mládeže v rozličných oblastiach. Talentom sa spravidla rozumie vrodene dispozície pre realizáciu rôznych aktivít, ktoré sa manifestujú rýchlym a kvalitným osvojením, ich tvorivým rozvíjaním. Nadanie a talent rôzni odborníci ich používajú v rozličnom význame napr. nadanie pre výnimočný potenciál (nadaný športovec - s dobrými predpokladmi pre výkon), talent pre výnimočné výkony (talentovaný športovec - s výbornými výkonmi, vyhrávajúci súťaže). Zväčša sa však tieto pojmy používajú ako synonymá. Talent definujeme ako vysokú úroveň rozvoja schopnosti, ale taktiež špeciálnych schopnosti. Talent sa spomína na základe výsledkov činnosti

---

¹⁰ Zelina, M.1996.1996.Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa. Bratislava: Iris.1996, 29s.ISBN:80-967013-4-7

človeka. Problematika štúdia nadaných detí je značná nejednotnosť prístupoch, definovanie vlastností, ako je inteligencia a tvorivosť. Miera inteligencie a tvorivosti u talentovaných detí chápu niektorí teoretici rôzne. Ide o mimoriadne rozumové vybavenie jedincov. "Americký experti DeHaan a Havighurts (1957 in Tannenbaum , 2000) definovali druhy nadania, ktoré sa uplatňujú v súčasnom rozlišovaní akademických talentov. Ide o kategórie intelektové schopnosti, kreatívne myslenie, vedecké schopnosti, vodcovstvo v spoločnosti, mechanické schopnosti čiže zručnosti, talent v krásnom umení. Intelektové schopnosti najviac súvisia so školnou úspešnosťou. Neexistuje jednoznačné rozlišovanie pojmu nadanie a rozum. Zväčša sa tieto pojmy používajú ako synonymá. Nadanie aj talent majú podľa E.Winnerovej (1996) spoločný triadický model:

- ❖ nadaní jedinci sú predčasne zrelí (psychicky alebo fyzicky)
- ❖ potrebujú minimálnu pomoc či posilňovanie dospelých na zvládnutie odboru, v ktorom sa ich nadanie prejavuje.
- ❖ chcú vyniknúť v oblasti, v ktorej sú nadaní a venujú jej takmer všetok svoj voľný čas bez nejakého vonkajšieho nátlaku.

Poznatky o formách, podobách a prejavoch nadania sú rôzne a tieto charakteristiky sa nemusia vždy vyskytovať súbežne a v rovnakej intenzite.”¹¹ Mnohé opisy vlastností a diagnózy nadania a talentu sa zhodujú, ale mnohé, najmä odborné, a tých je aj viac, odlišujú talentovaných a nadaných jednotlivcov. Talentovaný jedinec preukazuje svoje nadpriemerné a vysoko špecifické schopnosti najmä v oblasti výtvarného, tanečného, hudobného umenia či športu. J. Laznibatová popisuje nadané dieťa v troch základných oblastiach, všeobecné znaky, tvorivé znaky, učebné znaky. Ale dnes sú známe teórie, ktoré hovoria o faktoroch multidimenzionálneho modelu nadania. Napríklad zahŕňajú sa sem inteligencia, tvorivosť, sociálne kompetencie, psychomotorická a hudobná zručnosť, prípadne praktická inteligencia. O mimoriadne nadaných deťoch sa hovorí ako o deťoch s prejavovým všeobecným kognitívnych náskokom a veľmi vysokým intelektovým potenciálom. V tejto oblasti sa objavuje fenomén nadaného, zázračné dieťa. Je

---

¹¹ Fortík, V., Fortíková, J. 2007. Nadané dieťa a rozvoj jeho schopností. Praha: Portál. 2007. 12s. ISBN:978-80-7367-297-3

dôležité najprv rozpoznať a identifikovať nadané dieťa. Problematika nadania a talentu sa stáva predmetom špekulácií, ľudia majú mylné predstavy. Všeobecné intelektové nadanie alebo inteligencia človeka sa nedajú merať presne. Existujú iste relatívne spoľahlivé miery, ktoré možno dosiahnuť pomocou testov intelektových schopností. Je rozdiel medzi prejavovaním nadaním u detí alebo nadaním u adolescentov či dospelých. Nadanie detí je obvyčajne vnímané ako rýchlejší vývin v porovnaní s ich rovesníkmi. Odborníci sa zhodujú tiež v tom, že nadanie vytvára odlišnú organizáciu osobnosti. Nadaní jedinci sú poháňaní svojím nadaním, pričom nevedia, čo tento pud vytvára, odkiaľ prichádza energia a absolútna potreba konať. Takmer nemajú inú možnosť, ako len tvoriť, maľovať, vytvárať. Robiť to, čo je v ich mysli nadradené. Majú potrebu učiť sa. Táto hnacia sila môže odvieť pozornosť od spánku, jedla, sexuálnej aktivity či iného normálneho správania. Známe sú mnohé životné etapy vedcov či umelcov, ktorí v takýchto obdobiach vytvorili svoje geniálne diela alebo objavy.

V pedagogike nadaných a talentovaných detí podobne ako v pedagogike postihnutých nie je doteraz uspokojivo zodpovedaná otázka, či špeciálnu edukáciu realizovať v integrovaných, alebo segregovaných podmienkach. Obsah edukácie sa sprostredkuje prostredníctvom individuálne určených špeciálnych programov.“ Z našich autorov prvý spája problematiku talentovaných a nadaných žiakov so špeciálnou pedagogikou J. Brťka vo svojej publikácii *Vedecko technický rozvoj a výchova talentov* z roku 1976.¹² Zjednodušene môžeme povedať, že nadané dieťa je dieťa s predčasným poznávacím vývinom, ktoré pri dostatočnej motivácii a tvorivosti za adekvátnej stimulácie zo strany prostredia dosahuje v porovnaní so svojimi rovesníkmi výnimočné výkony v jednej alebo viacerých oblastiach. Intelektovo nadaní žiaci potrebujú výchovu a vzdelávanie, ktoré je modifikované vzhľadom na ich edukačné potreby – a to s cieľom podporovať a rozvíjať ich nadanie a s cieľom pozitívne ovplyvňovať prípadné problémové charakteristiky súvisiace s nadaním. *„Čím väčší je človek , tým väčšie sú jeho vnútorné rozpory a tým*

---

¹² Vašek., Š.1996. Špeciálna pedagogika. Bratislava: Sapiencia,1996.,165s. ISBN:80-967180-3-7

protikladnejšie sú úlohy, ktoré pred neho život stavia. Rozsah týchto protikladov je mierou geniality. ¹³

2 MOŽNOSTI EDUKÁCIE NADANÝCH DETÍ

2.1. Identifikácia nadania a nadaných

„Osobitným problémovým okruhom je identifikácia talentu, alebo nadania. Je to obdobné ako v prípade postihnutých či narušených, kde včasná intervencia je závislá od včasnej identifikácie. Dôležitú úlohu zohráva diagnostika, zisťovanie aktuálneho výkonu dieťaťa a jeho potencionálnych možností. ¹⁴

Budúcnosť dieťaťa v značnej miere závisí od možnosti vzdelávania, ktoré vytvára priestor pre jeho uplatnenie v živote. Šancu na primerané vzdelávanie majú všetci bez rozdielu na rasu, príslušnosť či zdravotný stav. A tak i deti s akýmkoľvek telesným, mentálnym postihom, či už deti nadané, talentované, alebo menej, majú právo na adekvátne vzdelanie úmerné svojim schopnostiam a vedomostiam, ako tak i na vlastný životný priestor.

Je potrebné vedieť, že niektoré danosti sú v človeku už vtedy, keď sa narodí, tieto treba rozvíjať práve v detskom veku, lebo deti majú na rozvoj nadania fyziologické predpoklady.

Dedičnosť zodpovedá v priemere spoločne za našu inteligenciu. Genetický výskum ostatných rokov tiež naznačuje, že jazykové a priestorové schopnosti sa viac dedia ako napríklad pamäť, či rýchlosť rozmýšľania. Dnes môžeme s istotou konštatovať, že nadané deti sa rodia s atypickými mozgami, a že nadanie je do značnej miery produktom génov a dôsledkom vplyvu hormónov počas života každého jedinca. Hormóny sú poslami génov. Vytvárajú vnútorné prostredie, v ktorom sa "kúpu" aj bunky mozgu. "Vychádzajúc z výsledkov výskumov existuje súvislosť medzi pravorukosťou, ľavorukosťou a úrovňou

---

¹³ Musil.,M.1989.Talenty cez palubu ? Bratislava:Smena,1989., 112s.ISBN:073-019-8914

¹⁴ Vašek. Š.1996. Špeciálna pedagogika. Bratislava: Sapientia,1996.,167s. ISBN:80-967180-3-7

inteligencie. Nadané deti myslia inak ako ich rovesníci z bežnej populácie. A inou metódou rozmyšľania sa dopracujú k rýchlejšim riešeniam. Nadané deti majú inú štruktúru neurónových sietí. Ak hodnotíme výsledok premýšľania nadaných, vidíme nielen lepšiu kvalitu, ale aj za kratší čas.”¹⁵ “Za deti alebo žiakov s nadaním sa považujú deti alebo žiaci, ktorých špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby boli diagnostikované školským zariadením výchovného poradenstva a prevencie. Diagnostiku detí a žiakov s intelektovým nadaním realizujú centrá pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie.”¹⁶ Metodické pokyny na zaraďovanie detí do špeciálnych výchovno-vzdelávacích programov pre intelektovo nadaných žiakov identifikáciu nadaného žiaka vymedzujú nasledovne:

„Pod identifikáciou intelektovo nadaných detí (žiakov) sa rozumie odborný postup psychológa, pri ktorom v spolupráci s ďalšími odborníkmi posudzuje kvalitatívnu i kvantitatívnu stránku nadania detí (žiakov) a na základe zhodnotenia príslušných indikátorov stanoví, ktoré dieťa (žiaka) možno pokladať za intelektovo nadané v tom zmysle, že mu majú byť priznané špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby. Identifikácia nadaných detí prebieha pred ich vstupom do školy, identifikácia nadaných žiakov priebežne počas celej ich školskej dochádzky.“¹⁷

Môžeme uvádzať niekoľko definícií nadaných žiakov (detí), od odbornejších až po menej odborné:

„za intelektovo nadané dieťa (žiaka) sa považuje dieťa s akcelerovaným kognitívnym vývinom, ktoré pri dostatočnej motivácii a tvorivosti za adekvátnej stimulácie zo strany prostredia dosahuje v porovnaní so svojimi

---

¹⁵Nadané deti, Inteligencia, Dostupné na: <http://dreamchichi.webnode.sk/nadane-deti-inteligencia/>
<http://www.webnode.sk>

¹⁶ Pedagogické-organizačné pokyny na školský rok 2010/2011, Dostupné na: <http://www.minedu.sk/index.php?lang=sk&rootId=957>.

¹⁷ Metodické pokyny na zaraďovanie detí do špeciálnych výchovno-vzdelávacích programov pre intelektovo nadaných žiakov 2010/2011, Dostupné na: <http://www.minedu.sk/index.php?lang=sk&rootId=957>

rovesníkmi výnimočné výkony v jednej alebo viacerých intelektových činnostiach. Nie vždy sa musí prejavíť nadpriemernými výkonmi v škole¹⁸ žiaci, ktorí vzhľadom na svoje nadanie potrebujú učebný program, ktorý nie je poskytovaný bežnými školami, žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. K svojmu rozvoju totiž potrebujú špeciálne pedagogické prístupy, nadané deti sú deti, ktoré sú prirodzene aktívne, zvedavé, objavujú s obrovskou potrebou získavania informácií. Nadané deti v škole bývajú označované ako deti so špeciálnymi potrebami a to preto, že vedia všetko skôr, lepšie a naučia sa to efektívnejšie. Odborníci udávajú 2 základné osobnostné znaky nadaných:

- zvýšená senzitivita, citlivosť až precitlivenosť
- "chudobné" medziľudské vzťahy
- k tomu sa pridávajú ešte rôzne osobnostné znaky, ktoré sa pohybujú v spektre od hyper aktivity, impulzivnosti cez kludné, vyrovnané, tiché deti, až po uzavreté, introvertné deti.

Nadané deti potrebujú omnoho viac komunikácie. V škole dostávajú špeciálne úlohy, študujú encyklopédie a učivo preberajú do väčšej hĺbky a šírky. Ich poznatky sú detailné a deti cítia potrebu sa o ne podeliť. Mnohé z týchto detí sú uzavreté, prejavuje sa perfekcionizmus. Majú vlastnú mienku, ktorú nie je ľahké ovplyvniť. Nadané deti majú prirodzenú vnútornú motiváciu, dychtia po informáciách, sú zvedavé a majú vynikajúcu pamäť. V škole sa učia veľmi dobre, zvyčajne na samé jednotky. Učivo často predbiehajú a na normálnych hodinách sa nudia, čo môže spôsobovať problémy so správaním, predovšetkým u chlapcov vo vyššom veku. Zo strany pedagóga potrebujú zvláštny prístup a starostlivosť.

Aj na Slovensku existujú školy pre mimoriadne nadané deti, v ktorých sa im špeciálne školení pedagógovia venujú a deti sa učia podľa upravených učebných osnov. Vyučovacie hodiny sú rozdelené na viacero častí. Nadané deti

---

¹⁸ Metodické pokyny na zaraďovanie detí do špeciálnych výchovno-vzdelávacích programov pre intelektovo nadaných žiakov 2010/2011, Dostupné na: <http://www.minedu.sk/index.php?lang=sk&rootId=957>.

sú samostatné a netreba ich učiť ako riešiť zadané úlohy. “Najčastejšie používaným identifikačným kritériom pre intelektovo nadaného jedinca je IQ – inteligenčný kvocient, ktorý sa stanovuje štandardizovanými intelektovými testami. Nemal by však byť len jediným kritériom. Niektorí odborníci dokonca uvažujú, že postačujúca je hranica vyššieho nad priemeru (IQ 120), pokiaľ sú dostatočne rozvinuté iné dôležité charakteristiky.”¹⁹

2.1.1 Prvé príznaky nadania, identifikácia rodičov

Rozpoznať nadanie už v detstve je dôležité preto, aby sme mohli vzdelávať a vychovávať nadané deti smerom k upevňovaniu a rozvíjaniu ich nadania - čo je v konečnom dôsledku na prospech celej spoločnosti. Ako ich správne viesť, podporovať, rozvíjať - je ešte stále predmetom skúmania a získavania skúseností. Nadané deti sú iné ako ich rovesníci. Na prvý pohľad sa môže zdať, že sú agresívnejšie, plačlivejšie. Väčšina rodičov je preto skôr sklamaná, že má doma dieťa, ktoré je síce šikovnejšie, ale neovládateľné. Nadané dieťa má vývinový náskok dva až tri roky oproti rovesníkom. Hranice nadania sa určujú pomocou zvláštnej stupnice a odvíjajú sa samozrejme aj od výšky IQ. Dieťa môže byť mierne, stredne, vysoko a extrémne nadané. Dnes už vieme, že je potrebné vyhľadávať prvé príznaky už v útlom veku dieťaťa, ešte pred povinnou školskou dochádzkou a pred šiestym rokom jeho života, aby dieťa bolo správne diagnostikované a zaradené do správneho inteligenčného stupňa. “V školskej praxi sa najčastejšie stretávame s tromi typmi nadania (talentov) pre činnosť: - umeleckú (hudba, literárna činnosť, výtvarné prejavy)

- intelektovú (nadpriemerné výkony v náukových predmetoch)
- praktickú (patrí sem výrazná manuálna zručnosť a pohybové nadanie na športy)”²⁰

“V listine práv nadaných detí sa deklaruje, že dieťa má právo na to, aby:

---

¹⁹ Centrum nadania, Nadanie. Dostupné na:
http://www.centrumnadania.sk/index.php?filename=nadanie_uvod

²⁰ Lacena, I. 2010. Príručka pre výchovných poradcov. Praha: Univerzita J.A.Komenského Praha. 2010., 33s. ISBN:978-80-7452-006-8

- bolo identifikované ako nadané čo v najbližšom možnom veku,
- aby malo možnosť diferencovanej výchovy a vzdelávania,
- aby mohlo prejavíť svoju vlastnú individualitu.

Uvedené práva obhajujú taký odborníci, ako je A. Tannenbaum, K. Urban, J. Freemanová a h. Gardner. Títo a rovnako i ďalší odborníci poukazujú aj na význam odhalenia prejavov nadania v ranných vývinových štádiách.²¹ Už spomínané intelektové nadanie sa zisťuje predovšetkým intelektovými testmi. Hoci mnohí odborníci poukazujú na slabé miesta takejto identifikácie, zatiaľ zostáva jediným nástrojom, ktorý dokáže intelektové nadanie kvantifikovať - premeniť na hodnoty na stupnici. Výsledkom testu je tzv. intelektový kvocient – IQ ako sme spomínali, ktorý je pomerom mentálneho veku a fyzického veku krát sto. Teda ak má dieťa 8 rokov ale jeho mentálny (intelektový) vek je 12 rokov, potom jeho IQ bude $12/8 \cdot 100 = 150$ bodov. Priemerný intelekt sa pohybuje v rozpätí 90 - 110 bodov (podľa najčastejšie používaného testu), za hranicu nadania sa považujú dve štandardné odchýlky od tohto priemeru, teda IQ 130. Odborníci odporúčajú aj ďalšie doplnkové metódy (pozorovanie dieťaťa učiteľom, rozhovory s rodičmi, osobnostné dotazníky, rozbor výsledkov činnosti dieťaťa, testy tvorivosti). Čím viac nástrojov na identifikáciu sa použije, tým je diagnostika nadania presnejšia a užitočnejšia pre ďalšie rozvíjanie dieťaťa. Identifikácia nadania má zmysel vtedy, ak chceme dieťaťu poskytnúť vzdelávaciu starostlivosť, ktorá bude jeho nadanie, ale aj celú osobnosť efektívne rozvíjať.

2.1.2 Charakteristické znaky nadania dieťaťa predškolského a školského veku

Ako sme už spomínali v predchádzajúcom odseku, veľmi dôležitá je identifikácia, ktorá sa však samozrejme nezaobíde bez charakteristických znakov a črt u takýchto detí. Niektoré z najčastejších charakteristík nadaných detí sú napríklad:

---

²¹Laznibatová, J.2003.Nadané dieťa, jeho vývin vzdelávanie a podporovanie. Bratislava: IRIS, 2003.12s.ISBN:80-88778-23-8

- vysoká miera zvedavosti a netypické záujmy (živočíchy, vesmír, doprava, technika),
- čítanie, písanie, počítanie už v predškolskom veku (pričom sa tieto zručnosti naučili ako samoukovia, nikto ich k tomu systematicky nevedol)
- vysoká aktivita, intelektuálna zvedavosť, kladenie otázok, nútiacich dospelých nahliadnuť do encyklopédií alebo internetu,
- široká slovná zásoba, používanie vzhľadom na vek nezvyčajných, cudzích slov a slovných spojení,
- zaoberanie sa svetovými problémami a otázkami morálky, etiky, hraníc (nekonečno, začiatok, koniec života),
- vyhľadávanie komunikácie s dospelými alebo staršími deťmi,
- neochota podriaďiť sa príkazom, autoritám, potreba vysvetľovania požiadaviek dospelých,
- perfekcionizmus, snaha byť najlepší, neochota zmieriť sa s prehrou,
- vynikajúce pamäťové výkony,
- obzvlášť výkonné a plynulé myslenie, nachádzanie originálnych nápadov,
- záujmy netypické pre daný vek
- schopnosť sústrediť sa na predmet svojho záujmu
- kritickosť, nekonvenčnosť

Samozrejme poznáme množstvo iných znakov, ktoré môžeme rozpoznať, ako napríklad kognitívne (poznávacie) znaky nadania dieťaťa v predškolskom veku. Medzi hlavné zaradíme:

a) Čítanie. Nadané deti v predškolskom veku si najprv veľmi rýchlo osvojujú jazykový prejav, majú dobré verbálne schopnosti, hovoria zložitými vetami, rýchlo si rozširujú slovnú zásobu, a to aj v rámci učenia cudzích jazykov. Najcharakteristickejšim a podľa názorov odborníkov aj najvýznamnejším ukazovateľom vývinu nadaného dieťaťa je skoré čítanie. Veľmi skoré čítanie z vlastnej iniciatívy, na základe spontánnej aktivity a mimoriadnych schopností dieťaťa je spravidla jasným indikátorom potvrdzujúcim vysoké intelektové nadanie. Prvé knihy začínajú čítať približne od 4 rokov.

b) Písanie. Popri zvládnutí tvarov písmen a schopnosti ich rozlišovať, sa nadané deti naučia graficky napodobniť tvary paličkového písma. Ich záujem o čítanie vedie totiž ďalej k napodobňovaniu písmen a slov. Napriek tomu, že grafomotoricky prejav týchto detí nemusí byť veľmi kvalitný, pravdou je, že popri čítaní počítajú aj píšú. Dokážu napísať nie len svoje meno, ale celé súvislé vety. Neskôr si už píšú aj svoje dojmy, zážitky, robia si malé denníky.

c) Počítanie. Nie všetky nadané deti sa jednoznačne prejavujú len ako včasní čitatelia. Mimoriadne skoro sa objavujú aj výnimočné matematické schopnosti. U niektorých detí je evidentné, že sa skôr venujú počtárskym úlohám, vedia dobre narábať s číslami, ovládajú počtové úlohy rôznej náročnosti. Najprv je to spontánne narábanie s číslami od 1 do 100 v presnom poradí, potom nasleduje prvé spočítavanie a odpočítavanie, prvé násobenie a podobne.

Tu nesmieme zabúdať na emocionálny a sociálny vývin nadaného dieťaťa v predškolskom veku. O nadaných deťoch nemožno univerzálne tvrdiť, že sú suverénne, sebedomé, s veľkou sebadôverou. Vyskytuje sa u nich veľmi zložitá emocionálna – sociálne prežívanie a osobnostná nevyrovnanosť. Nadané deti majú radšej priateľstvá a kamarátov podobného mentálneho veku ako deti rovnakého chronologického veku. Nadané deti vyhľadávajú skôr deti na rovnakej intelektovej úrovni, približne rovnakých záujmov. Aj dr. Laznibatová (2007) vo svojej publikácii uviedla, že ak má dieťa v skupine rozumovo blízkeho rovesníka, má radosť zo skupinovej aktivity. Preto celková obľúbenosť týchto detí závisí od ich komunikačných schopností, typu nadania, ako aj od možností kontaktov s rovnako vyvíjajúcimi deťmi.

Na druhej strane taktiež nesmieme zabúdať na určité problémy nadaných detí hlavne v tomto veku. Môžu byť aj následovné. Dieťa sa v materskej škole nudí, je mu tam dlho, chce sa venovať svojim záujmom, mnohé hry sa mu zdajú detské, hlúpe, nebavia ho, a preto vyrušuje pri činnostiach, ktoré ešte ostatné deti zaujímajú. V niektorých prípadoch jemná motorika a seba obslužné činnosti (obliekanie, viazanie šnúrok a pod.) zaostáva, zaujíma sa o také veci, na ktoré je podľa názoru dospelých „primalé“. Nerozumie si dobre so skupinou, s kolektívom a cíti sa, resp. aj je v úlohe outsidera. Deti sú veľmi aktívne, čulé, čo sa prejavuje aj v tom, že nechcú

spávať na poludnie. Nadané dieťa predškolského veku môže prejavovať svoje mimoriadne schopnosti svojím špecifickým spôsobom. Napríklad je málo komunikatívne, nechce sa s hocikým rozprávať, nie je ochotné vždy a všade odpovedať na položené otázky, je viac uzavreté. Dieťa môže byť hyperaktívne, impulzívne, bez rešpektovania autorít, menej sa ovláda, skáče do reči, je neposedné, nekoncentrované.

Z hľadiska dospelých najčastejšou „diagnózou“ pri takýchto prejavoch správania detí je, že dieťa je emocionálne a sociálne nezrelé, a preto je na vstup do školy príčas a ak sa k tomu pridá útlejší, drobný vzrast dieťaťa, rozhodnutie odborníkov i rodičov môže byť jednoznačné odklad školskej dochádzky. Tu dochádza k prvým chybám pri adekvátnom postupe v rozvíjaní nadania.

Bežné postupy v škole neuspokojujú potreby poznávania a formy učenia sa mimoriadne nadaných detí. Individuálne prípady nadpriemerne nadaných detí, ktoré absolvovali systém našej klasickej školy s klasickými formami a prístupmi, sú dôkazom o škodách napáchaných z nevedomosti, neznalosti problematiky nadania nadaného jedinca a uspokojovania jeho vzdelávacích potrieb. Týmito nekompetentnými a nekvalifikovanými zásahmi do vývinu nadaného jedinca prichádzame o nadaných, sami ich spriemerňujeme, stratia sa v mašinérii školy a nakoniec urobíme z nich tiché, nepriebojné, zakríknuté osobnosti alebo problémových jedincov. Aj takto sa prejavuje nedostatočná starostlivosť o nadaných. Škola, rodina a rovesníci, spolužiaci, to sú tri základné prvky, ktoré determinujú a ako externé faktory ovplyvňujú vývin nadania viac ako rodina a škola. Problémy sú v situácii školstva, v učiteľoch, ale aj v odborných možnostiach. Ak sa v klasickej triede objaví všeobecne nadané dieťa, ak ho učiteľ identifikuje, zistí, že ide o žiaka s nadpriemernými intelektovými schopnosťami, ale bez výraznej špecializácie, väčšinou nevie, ako s ním ďalej postupovať. Nevie, ako rozvíjať jeho nadpriemerné schopnosti a skôr ho necháva prispôbiť sa a pracovať na úrovni ostatných žiakov. Možno mu zadá príklady navyše, alebo ho nechá pomáhať slabším žiakom. Problémom je aj to, že učiteľ, ktorý u nás na prácu s nadanými deťmi vôbec nie je pripravený.

2.2 Integrácia nadaných žiakov do škôl

Prvým krokom je vyšetrenie z pedagogicko - psychologicko poradne (PPP) a druhým krokom je potvrdenie zo špeciálno - pedagogickej poradne. “Základnou filozofiou projektu PhDr. Jolany Laznibatovej, Csc. “Edukácia a Rozvoj Intelektovo Nadaných detí” je na základe doporučenia PPP zaradiť dieťa do triedy pre intelektovo nadaných žiakov. Ak takáto možnosť nie je, tak intelektovo nadané dieťa vychovávať a vzdelávať formou individuálnej integrácie.”²² Tento trend je preferovaný v rozvinutých európskych štátoch. Veľkou výhodou je, že nadané deti nie sú oddelené, majú možnosť poznať ďalšie šikovné a múdre deti, ktoré nemusia byť nadané intelektovo, ale napr. umelecky. Poznávajú skutočnosť, že nie všetci sa učia a chápu tak ľahko ako oni. Zúčastňujú sa vzdelávania v bežnej triede, v prípade potreby má pani učiteľka pripravené pracovné listy alebo úlohy navyše. Učitelia pracujú so žiakmi individuálne. Nadanie žiakov možno rozvíjať na základe školských vzdelávacích programov v materských, základných i stredných školách. Žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP) sú:

- žiaci so zdravotným znevýhodnením
- so všeobecným intelektovým nadaním
- zo sociálne znevýhodneného prostredia

Podľa pedagogicko- organizačných pokynov, ktoré vydalo ministerstvo školstva a sú súčasťou každej agendy školy na daný školský rok, každá škola má povinnosť postupovať podľa nasledovných pokynov:

- „Školy pre žiakov s nadaním sú iba tie školy, ktoré zabezpečujú vzdelávanie týchto detí vo všetkých organizačných zložkách a vo všetkých ročníkoch.
- Športová škola, škola s umeleckým zameraním, alebo škola s rozšíreným vyučovaním niektorých predmetov sa pokladá za školu pre žiakov s nadaním iba v prípade, ak všetci jej žiaci boli

---

²²Laznibatová, J.2003.Nadané dieťa, jeho vývin vzdelávanie a podporovanie.Bratislava:IRIS, 2003.58s.ISBN:80-88778-23-8

diagnostikovaní zariadením výchovného poradenstva a prevencie. Uvedené školy však môžu na základe školských vzdelávacích programov rozvíjať príslušné druhy nadania žiakov aj v prípade, že nejde o žiakov so ŠVVP.

- Žiak športovej školy, školy s umeleckým zameraním alebo školy s rozšíreným vyučovaním predmetov, pre vzdelávanie ktorého nepostačuje uplatňovanie školského vzdelávacieho programu príslušnej školy na základe jeho ďalších výchovno-vzdelávacích potrieb diagnostikovaných zariadením výchovného poradenstva a prevencie, je v tejto škole vzdelávaný podľa individuálneho vzdelávacieho programu.
- Pre žiakov so špecifickým intelektovým nadaním, ktorých ŠVVP boli diagnostikované centrom pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, možno od školského roku 2009/2010 zriaďovať školy s rozšíreným vyučovaním prírodovedných a spoločenskovedných predmetov. Žiaci týchto škôl sa vzdelávajú podľa vzdelávacích programov zameraných na rozvíjanie príslušného nadania.
- Školy pre žiakov so špecifickým intelektovým nadaním poskytujú nižšie sekundárne a vyššie sekundárne vzdelávanie. Tieto školy nie sú určené pre žiakov pred primárneho (materská škola) a primárneho (1. stupeň ZŠ) vzdelávania, u ktorých sa špecifické intelektové nadanie ešte nediagnostikuje.
- Pri výchove a vzdelávaní žiaka s intelektovým nadaním, ktorý je súčasne žiakom so zdravotným alebo sociálnym znevýhodnením a postup podľa školského vzdelávacieho programu pre ňo preto nie je optimálny, treba postupovať podľa individuálneho vzdelávacieho programu.²³

---

²³ Pedagogické-organizačné pokyny na školský rok 2010/2011, Dostupné na: <http://www.minedu.sk/index.php?lang=sk&rootId=957>.

2.2.1 Individuálny vzdelávací program (IVP)

Výchova a vzdelávanie detí a žiakov so všeobecným intelektovým nadaním sa uskutočňuje prostredníctvom vzdelávacích programov zameraných na príslušné nadanie podľa § 103 ods. 5 zákona č.245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní. Taktiež rodič môže požiadať o individuálny vzdelávací program (IVP) na základnej a strednej škole pre svoje dieťa:

- z vážnych zdravotných dôvodov, pričom za vážne zdravotné problémy sa nepovažuje bežná choroba dieťaťa alebo úraz, ale žiak so špeciálnymi výchovno - vzdelávacími potrebami (mentálne postihnutie, telesné, zrakové, sluchové postihnutie a pod.),
- ak je žiak intelektovo nadaný,
- ak je žiak talentovaný (športovo, umelecky alebo má akademické nadanie - nadanie na jeden predmet).

Ak chce rodič požiadať o individuálny vzdelávací program a následný plán pre intelektovo nadané dieťa, musí postupovať nasledovne:

- postup je rovnaký ako pri žiakovi so špeciálnymi výchovno - vzdelávacími potrebami, pretože od sa intelektovo nadané deti svojimi potrebami radia medzi týchto žiakov so špeciálnymi výchovno - vzdelávacími potrebami,
- rodič by mal na základe odporúčania špeciálno - pedagogickej poradne požiadať o individuálny učebný plán riaditeľa školy,
- riaditeľ školy predloží návrh pedagogickej rade a učiteľom vyučujúcich predmetov,
- v prípade schválenie individuálneho učebného plánu, je vedenie školy povinné zabezpečiť materiálne - technické a personálne - odborné podmienky pre výučbu daného žiaka,
- mimoriadne nadaný a talentovaný žiak môže základnú školu skončiť skôr ako za deväť rokov, dĺžku štúdia však zákon pre intelektovo nadaných žiakov nešpecifikuje.

Ak chce rodič požiadať o individuálny učebný plán pre športovo alebo umelecky talentované dieťa, musí postupovať nasledovne:

- rodič by mal podať písomnú žiadosť o individuálny učebný plán riaditeľovi školy,
- riaditeľ školy môže takýmto mimoriadne nadaným a talentovaným žiakom základných a stredných škôl v odôvodnených prípadoch povoliť štúdium podľa individuálneho študijného plánu,
- v individuálnom učebnom pláne musí však byť zachovaný obsah a rozsah učebného plánu a osnovy príslušného študijného odboru, pričom je určená osobitná organizácia výučby a dĺžka štúdia,
- schválenie a organizácia individuálneho plánu je na rozhodnutí riaditeľa školy, na rozhodnutí pedagogickej rady a učiteľov vyučujúcich predmetov.

Po schválení individuálneho vzdelávacieho plánu (IVP) sa dieťa integruje medzi ostatných žiakov a následne sa edukuje podľa IVP. Takisto sa vymedzuje povinná štruktúra IVP, ktorá musí obsahovať:

1. Názov
2. vymedzenie vlastných cieľov a poslania
3. údaj o stupni vzdelania, ktorý sa absolvovaním programu, alebo jeho ucelenej časti dosiahne
4. vlastné zameranie školy
5. informácie o dĺžke štúdia a formách výchovy a vzdelávania
6. učebný plán
7. učebné osnovy
8. informáciu v ktorom jazyku študuje
9. informácie o podmienkach a spôsobe vzdelávania
10. informácie o vydaní dokladu o získanom vzdelaní
11. personálne zabezpečenie
12. opis materiálno- technických a priestorových podmienok
13. opis podmienok a zaistenie bezpečnosti a ochrana zdravia pri výchove a vzdelaní
14. vnútorný systém kontroly žiakov a hodnotenia nielen ich, ale aj učiteľov

15. zabezpečenie potrebného vzdelania a školení pre pedagógov, ktorí nadané deti učia.

Na základe týchto zistení, ktoré sú neodmysliteľnou súčasťou a prípravou pre výchovu a vzdelanie týchto detí, treba podotknúť, že vypracovanie IVP, nie je vôbec jednoduchou záležitosťou. Nesmieme zabúdať taktiež, že pri tvorbe IVP sa musia uplatňovať aj určité zásady, ktoré sú aj v určitých bodoch podmienené školským zákonom.

2.3. Formy a metódy edukácie nadaných žiakov v školách

Vyučovacou metódou rozumieme zámerné usporiadanie obsahu vyučovania, činnosti učiteľa a žiaka, ktoré sa zaciľujú na dosiahnutie stanovených výchovných a vzdelávacích cieľov, a to v súlade so zásadami organizácie vyučovania. Jednotlivými metódami sa zaoberá všeobecná didaktika, ktorá rozoberá zásady, ale taktiež princípy a postupy. V základe didaktiky sú metódy edukácie rovnaké, ale z pohľadu nášho sa určité metódy musia meniť, alebo prispôbovať žiakovi podľa stupňa jeho nadanosti, alebo talentu. Efektívne metódy umožňujú prijať vedomosti za kratší čas, mať radosť z učenia sa a zvyšovať svoje IQ. Metódy majú byť prispôbované zvláštnostiam, špecifikám, osobitostiam dieťaťa v období detstva tak, aby mohol vyvíjať dostatočne svoju osobnosť. Môžeme konštatovať, že každý učiteľ vo svojom edukačnom procese používa svoje zaužívané metódy, avšak pri špeciálnej pedagogike a pedagogike nadaných musí svoje obzory vo výučbe značne a permanentne rozširovať a neustále sa vzdelávať a kvalifikovať v prospech pozitívnych výsledkov edukácie. “Práca učiteľa a nadanými žiakmi v triede vychádza zo základnej tézy, že učiteľ nie je len edukátorom, ale aj vychovávateľom. Zároveň je sprievodcom svetom informácií a poznatkov, čo predpokladá jeho neustále sebavzdelávanie a permanentné štúdium. Osobnosť učiteľa je mimoriadne závažný faktor.”²⁴ Vo vzdelávaní nadaných sa využívajú dva hlavné prístupy: akcelerácia a obohatenie. Akcelerácia kde je urýchlenie

---

²⁴Laznibatová, J.2003. Nadané dieťa, jeho vývin vzdelávanie a podporovanie. Bratislava: IRIS, 2003.309s.ISBN:80-88778-23-8

vzdelávania a realizuje sa: skorším zaškolením dieťaťa, preskočením ročníka, absolvovaním viacerých ročníkov naraz, absolvovanie niektorého predmetu vo vyššom ročníku. Obohatenie je rozšírenie, prehĺbenie učiva alebo učebných aktivít alebo oboznamovanie sa s témami celkom mimo školského obsahu. Časový priestor na obohatenie sa vytvára znížením opakovania, precvičovania učiva alebo redukovaním tém, ktoré už deti ovládajú. V užšom slova zmysle môže byť obohatenie aj samostatný predmet, v ktorom žiaci získavajú zručnosti v skúmaní, tvorivom riešení problémov, prezentácii v rámci nejakej zaujímavej oblasti. Všetky dostupné metódy, ktoré edukátor používa vo svojom bežnom vyučovanom procese sa musia viac, alebo menej modifikovať v prospech úspechu práce s nadaným žiakom. Starostlivosť o nadané deti sa uskutočňuje niekoľkými formami. Jedna forma je vytváranie talentových tried v bežných školách. Táto forma je vhodná pre väčšie mestá, pretože jej základom je nízky počet žiakov v triede je maximálny počet žiakov 15 a ktoré si delia dve učiteľky. Také triedy sú napríklad v Nitre, Trnave, Trenčíne, Košiciach, Prešove, Ružomberku. Najznámejšia je Škola pre mimoriadne nadané deti a gymnázium na Teplickej ulici v Bratislave, ako sme už spomínali v predchádzajúcich kapitolách. Avšak najviac nadaných detí chodí do bežných škôl, kde sa im nevenuje osobitná pozornosť, pretože v triedach sú vysoké počty žiakov, učitelia v týchto triedach nie sú na prácu s nadanými deťmi pripravení a nie sú dostupné ani žiadne špeciálne výchovno-vzdelávacie postupy pre prácu s nimi. Druhá forma starostlivosti o nadané deti je forma integrovanej edukácie, ako sme spomínali. Táto je prístupná väčšiemu počtu detí aj v malých sídlach, kde nie je v populačnom ročníku dosť nadaných detí, pre ktoré by bolo možné zriadiť špeciálnu triedu. Bolo by vhodné preto v každom menšom meste, aby aspoň jedna škola poskytovala takúto formu starostlivosti o nadané deti. Takže v krátkosti to znamená, že edukáciu môžeme uskutočňovať v segregovaných podmienkach, integrovaných podmienkach, ale v neposlednom rade nesmieme zabúdať na edukáciu v mimoškolských zariadeniach napríklad v špecializovaných poradniach, centrách pre nadaných, krúžkoch a podobne. V nemalej miere sa edukácia uskutočňuje aj v domácich podmienkach, to znamená v podmienkach rodinnej výchovy. Rodičia si

zaplatia súkromných domácich učiteľov, trénerov, lektorov jazykov, ktorý sa snažia o maximálnu starostlivosť a edukáciu tých žiakov. Všetky tieto formy majú svoje výhody aj nevýhody a ich vhodnosť je potrebné posudzovať vzhľadom na individuálne potreby konkrétneho nadaného jedinca.

“Základnými prístupmi vo vzdelávaní nadaných je akcelerácia (urýchlenie) a obohatenie, ktoré sa navzájom prelínajú a dopĺňujú. Z hľadiska vonkajšieho má akcelerácia tieto formy:

- skoršie zaškolenie
- preskočenie ročníka
- absolvovanie dvoch ročníkov naraz
- absolvovanie niektorých predmetov vo vyššom ročníku”²⁵

Vo všeobecnosti taktiež platia základné princípy vo vzdelávaní nadaných, ako je poskytnutie bohatého učebného prostredia. Nadaní jednotlivci potrebujú silnejšie stimuly, vo vyučovaní majú byť dostatočné podnecovanie, inak môžu pociťovať nudu. Ťažko znášajú rutinné, opakujúce sa činnosti a jednoduché úlohy. Potrebujú dostatok nových informácií a činností, v ktorých môžu uplatňovať svoje komplexné myslenie a vyššie úrovne myslenia.

Dôležité je uplatňovanie skúmania, objavovania, bádania, kde ide o induktívny spôsob vzdelávania, kde nové princípy, zákony objavujú samotní žiaci. Sú im poskytnuté základné informácie, na základe ktorých intuíciou a logickým myslením sami nachádzajú nové pravidlá. Ide o protiklad k deduktívnemu vyučovaniu, v ktorom sa najprv vysvetlí pravidlo, ktoré sa potom precvičuje.

Akceptácia odlišnosti je princíp, kde nadaní jednotlivci myslia odlišne, komplexnejšie, zaoberajú sa detailami, ktoré ostatným môžu uniknúť. Ich riešenia sa môžu vymykať bežne očakávaným postupom. Nadaní žiaci často vidia nezrovnalosti, ktoré iní nepostrehnú. Vyslovujú argumenty a otázky, ktoré môžu popierať učiteľom prezentované informácie. Je dôležité akceptovať

---

²⁵ Laznibatová, J.2003.Nadané dieťa, jeho vývin vzdelávanie a podporovanie.Bratislava:IRIS, 2003.s.ISBN:80-88778-23-8

tieto odlišnosti, ktoré sú odrazom ich autonómie a samostatného myslenia. Súčasťou tohto prístupu je upustenie od direktívnosti, akceptovanie nadaného žiaka ako jednotlivca s vlastnými názormi, ktoré je potrebné korektne odkomunikovať. Individuálny prístup je dôležitý najmä pre rozvíjanie individuálnych pozitívnych stránok nadaného jednotlivca. Uplatňuje sa nielen pri vytváraní individuálneho vzdelávacieho programu v rámci individuálnej integrácie, ale vzhľadom na heterogenitu populácie nadaných aj vytváraním možností, podnetov, aktivít v rámci každodenného vyučovania i v špeciálnej triede.

2.4 Hodnotenie nadaných žiakov

Neoddeliteľnou súčasťou podpory a rozvíjania nadaného dieťaťa je adekvátne hodnotenie jeho činnosti a výsledkov. Typickou a veľmi pozitívnou črtou nadaných detí je vysoká vnútorná motivácia pre kognitívne činnosti ako nadšenie pre poznávanie, skúmanie, odhaľovanie, vychádzajúce zvnútra a nezávislé od spätnej väzby zo strany okolia. Hodnotenie známkami môže na vnútornú motiváciu pôsobiť nie veľmi produktívne, a tak dieťa je hodnotené na základe vonkajších kritérií. A ak chce byť úspešné, musí sa im prispôbiť. To znamená zatlačenie vlastných motívov a smerovanie aktivity k získaniu vonkajšej odmeny. Tak začína externá motivácia (donútenie zvonka) prevažovať nad vnútornou motiváciou (nadšenie zvnútra). Nadané deti vzhľadom na svoj perfekcionizmus nemajú celkom adekvátny seba obraz alebo sebavedomie. Nastokrát na seba kladú prílišné nároky, bez ohľadu na ich aktuálne schopnosti a zručnosti, ktoré nedokážu naplniť, čo ich vedie k pocitom neschopnosti, neúspechu a zníženému sebavedomiu, ktoré už bolo spomenuté. Pre minimalizáciu nežiadúcich vplyvov hodnotenia a na podporu vytvárania skutočného obrazu nadaných žiakov sa uplatňuje hodnotenie:

- *Neznámkové.* Ide o hodnotenie slovné, obrázkové, opisné, hodnotenie prostredníctvom rozhovoru. Tieto formy hodnotenia môžu dopĺňať alebo nahrádzať (v lepšom prípade) známkové hodnotenie. Nadaní žiaci tak majú možnosť nielen počuť svoje hodnotenie, ale taktiež je možné

udelieť pochvalu, čo v konečnom dôsledku sa prejaví na jeho správaní pozitívne.

- *Sebahodnotenie.* Hodnotenie samotným žiakom, a to rôznymi formami (slovne, obrázkom, piktogramom). Často krát sú nadaní žiaci veľmi sebakritickí, ale to je pre ne samozrejme typické.
- *Pozitívne.* V hodnotení zohráva podstatnejšiu úlohu a žiak je upozorňovaný najmä na to, čo je v jeho práci prínosné, zaujímavé, správne – chyby a nedostatky nie sú zdôrazňované a už vôbec nie jediné objekty, ktorými sa hodnotenie zaoberá (napr. miesto podčiarknutia nesprávnych výsledkov zakrúžkovanie, podčiarknutie správnych výsledkov). Je to ako keby sa zakrývali malé nedostatky a vydvihovali sa len klady v procese. Nie každý učiteľ má na také hodnotenie rovnaký názor.
- *Zamerané nielen na výsledok, ale aj na proces.* Tak hodnotenie učiteľom ako i sebahodnotenie zahŕňa nielen výsledok, ale aj spôsob riešenia, ktorý môže byť hodnotnejší ako samotný správny alebo nesprávny výsledok. Tak tiež aj angažovanosť samotného žiaka jeho trpezlivosť, prekonávanie prekážok, vytrvalosť je veľmi dôležitá pri práci a učení.
- *Diskrétno.* Zverejňovanie hodnotenia žiakovej práce pred celou triedou zvyšuje negatívne pôsobenie motivačných faktorov, to znamená, že aktivita zameraná na predbehnutie ostatných namiesto aktivity vychádzajúcej z vlastného zánietenia. To všetko môže ešte zväčšovať negatívne dôsledky ich perfekcionizmu (chciet' byť vo všetkom najlepší zo všetkých).

3. Ako to vyzerá v živote a praxi na príklade vybraných nadaných detí

3.1 Alenka

Na základe rozhovoru s nemenovanými pracovníčkami a učiteľkami /nakoľko si to oni nežiadali- zákon na ochranu osobných údajov/ som na základe získaných informácií zistila značné rozdiely v správaní nielen u nadaných detí, učiteľov ale aj samotných rodičov. V nemenovanej spojenej škole s centrom špeciálneho poradenstva (CŠPP) a v Centre pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (CPPPaP) mi boli poskytnuté následné informácie, ktoré som skompletizovala do následných pozorovaní. Milá pedagogička mi porozprávala príbehy nadaných detí s adaptáciou do školského, ale aj mimo školského prostredia na základe výpovedí matiek. V nemalom mojom záujme bolo vedieť aj ich chovanie a prejavy od ich útleho veku až po vek predškolský a školský.

Alenka. Alenka bola vytúžené dieťa rodičov. Narodila sa ako dlho očakávaná, na čom by nebolo nič neobyčajného v dnešnom svete. Jej mama tak bola na dieťa dostatočne pripravená s naštudovanou dostatočnou detskou knižnou publikáciou, čo sa týka výchovy a správania sa detí v každom veku. Alenka sa však správala úplne inak od ostatných už od narodenia, ako písali múdre knižky. Veľmi málo jedla, ešte menej spala, ale zato v jednom kuse plakala. Ak aj zaspala či už v kočíku, alebo doma, stačilo len suchnutie, alebo vyšší hlások a už bola hore. V noci sa budila skoro každé dve hodiny. V piatom mesiaci spala približne štyri hodiny, čo bol enormný úspech, ale zato cez deň spala dva razy po dvadsiatich minútach. Nemala absolútny záujem o hračky, zaujímalo ju to asi desať sekúnd a dosť. Neustále plakala a nič ju nezaujímalo, čo sa týkalo hračiek. Neustále potrebovala aktivitu, zmenu a predovšetkým našu spoločnosť. Spokojná bola až vtedy, ak s ňou rodičia boli na plný úväzok a venovali sa jej v kuse dvadsaťštyri hodín. Bolo to pre nich veľmi vyčerpávajúce. Ako deväť mesačná začala rozprávať prvé zmysluplné slová

a v štrnástich mesiacoch sa vyjadrovala vo vetách, už skloňovala a časovala. Cez deň nespala už vôbec a v noci sa budila pravidelne o tretej hodine rannej s tým, že už je vyspatá a chcela sa hrať, rozprávať. Okolo piatej hodiny rannej si ľahla, aby tak o hodinu vstala a išla tak spať až o deviatej večer. Pre rodičov to bol vyčerpávajúci boj. Takýto stereotyp sa pre nich opakoval deň čo deň. Zhruba v tom čase matka zistila, že malá sa až príliš bojí cudzích ľudí. Veľmi ťažko reagovala aj na zmenu prostredia, najbezpečnejšie sa cítila s nami doma inak aj malá návšteva ju dokázala vyviesť z miery a potom nespala celú noc. Ako dvojročná rozprávala čisto, poznala celú abecedu, množstvo básničiek a pesničiek. Poznala také veci, o ktorých detí v jej veku ani len netušia, napríklad názvy kvetov, zvierat, ulíc, miest, štátov a pod. Na jednej strane matka bola rada, že má šikovné dieťa aj napriek tomu, že ešte stále netušila, že ide výnimočne nadané, ale na druhej strane už vtedy mala obavy o jej psychické a duševné zdravie, nakoľko hysterické scény boli už takmer na dennom poriadku. Ak k nim prišla návšteva, tak Alenka si doslova vybojovala jedného z rodičov a zavrela sa s ním do izby. Nemala žiaden záujem ani len o detskú spoločnosť. Rodičia usúdili, že jasle a škôlka nebude pre ich dcéru riešením. Boli zúfalí. Pre jej až neúmernú prispôsobivosť a precitlivosť navštívili detskú lekárku, ktorá ich odporučila na pedopsychiatriu. Alenka mala dva a pol roka. Vtedy im pani lekárka potvrdila to, čo si už oni dávno mysleli, že majú doma výnimočne nadané dieťa, ale nečakali, že so znížením psychickej odolnosti voči okoliu a ľuďom. Matke bolo povedané, že ak neutvorí dostatočné podmienky nato, aby dieťa bolo v psychickej rovnováhe a šťastná, mohla by nato v budúcnosti doplatiť. Matka sa rozhodla odísť z práce a venovať sa tak dcére na plný úväzok. Tu nastali prvé príznaky nepochopenia okolia. Prečo dieťa nepôjde do škôlky, prečo matka skáče, ako dieťa píska. Keď už mala tri roky, rátala do 20 bez prechodu cez desiatku. Fascinovali ju encyklopédie, načala už fyziku, astronómiu a archeológiu. Hystéria z čohokoľvek nového, či už prostredia, alebo ľudí aj naďalej u nej pokračovala. Až do základnej školy bola matka s ňou doma, kde sa jej psychický stav podstatne zlepšil. Na základnej škole bola zaradená do „výnimočnej triedy pre nadané deti.“ Aj tu dokazovala svoju výnimočnosť, nakoľko podávala

neskutočné výkony a museli ju preradiť do vyššieho ročníka. Tu sa však znova prejavila jej podstatne slabšia psychika. Bola integrovaná do normálnej triedy s podstatne vyšším počtom žiakov, čo jej veľmi prekážalo. Prestala komunikovať s okolím, so žiakmi sa vôbec nebavila, lebo nemala o čom. Nie všetci rodičia dajú takú veľkú snahu a lásku svojmu dieťaťu, ako boli títo. Kvôli nej sa presťahovali do Bratislavy, kde si našli prácu a Alenku prihlásili do školy pre nadané deti, ktorá s vysokou pravdepodobnosťou zachránila ich dieťa od psychiatra. Svojím ojedinelým prístupom ku žiakom a práce s nimi sa Alenka pravidelne zúčastňovala matematických, fyzikálnych olympiád a rôznych vedeckých súťažiach, kde pravidelne bola na prvých miestach. Avšak pre ceny si nikdy nechodila, aby ju ľudia nevideli a nevedeli, o koho ide.

3.2 Barborka

Druhým príkladom nadaného dieťaťa je malá Barborka, ktorá bude mať teraz v marci 5 rokov. Na tomto príklade je značné vidieť, aká môže byť neochota a neprofesionalita učiteliek v predškolskom zariadení a aké môžu nastať problémy so správnou integráciou takýchto detí. Často krát sa trápia nielen deti, ale aj samotní rodičia. V auguste 2009 úplnou náhodou zistili jej rodičia, že majú doma takú malú šikulku. Začala im písať zrkadlovo svoje meno, ešte aj n sa jej podarilo napísať úplné bezchybne. Pani detská psychologička mala dve možnosti: 1. nevyvinutá hemisféra alebo mimoriadne nadané dieťa. V podstate ich k tomu aby tam išli, viedlo aj to, že dcérka im nechcela chodiť do škôlky. Boli to pre nich ťažké každé ráno, neskutočný boj, pretože strašne plakala. Už prvé minúty, ktoré strávili u pani doktorky, im povedala, že v prvom rade je Barborka hyperaktívna (pričom matka nezabudla pripomenúť, že doma je to s ňou na zbláznenie, každú minútu iná činnosť, neobsedí na zadku ani sekundu). Nasledovalo vyšetrenie IQ testu (pre dospelých), ani tam neobsedela na zadku. Na otázky odpovedala tak, že pani doktorka jej ani nedočítala zadanie a ona už odpovedala. IQ, ktoré jej vyšlo, bolo 150, a tak z toho bola šokovaná aj pani psychologička. A taktiež

samozrejme prišli aj na príčinu, prečo do škôlky nechcela chodiť. Proste sa tam nudila. Na odporúčanie pani psychologičky Barborku preradili do inej škôlky s tým, že bude integrovaná a bude mať individuálny prístup. Tu nastal problém. Prvé týždne sa Barborka oťukávala, no po polroku sa to rodičom nezdalo v ničom iné. Keď sa jej rodičia opýtali, čo v škôlke robili, tak povedala, nič. Že sa tam nudí... Následne nato sa opýtali pani učiteľky, ako to vlastne je s tým individuálnym prístupom, ktorý by dcéra mala mať. Pani učiteľka na nich s veľkými očami pozrela, prečo by ho vlastne mala ich dcéra mať. Tak sa jej teda vysvetlilo ešte raz (keď ju tam boli prihlásiť, tak im to pani riaditeľka v ich prítomnosti vysvetľovala, že čo a ako), že Barbora tam šla s tým, že je teda mimoriadne nadaná a má mať individuálny prístup. Dočkali sa odpovede, že ona by ani nepostrehla, aby ich dieťa nejako vynikalo v kolektíve... a že je utiahnutá, nespolupracuje a podobne... Nechce sa hrať s viac ako s jedným maximálne dvoma deťmi (pričom to je u tých detí absolútne normálne). Poobede si ich druhá pani učiteľka zavolala na koberček s tým, že čo si vlastne o sebe myslia a čo vlastne od nich chcú, keď ich dieťa nie je schopné zvládnuť banálnu činnosť ako napríklad nakresliť princeznú. Je zrejmé, že dieťa ako bola Barborka, keď jej niekto niečo káže urobiť a pritom ju vytrhne s činnosti, ktorú chce momentálne robiť, tak áno, urobí vec, o ktorú ju žiada, ale urobí ju tak, že ju dobúcha, aby to už mala za sebou. Ich dcéra nevyčníka v kreslení, ona kreslenie nemá rada. Ona chce čítať, písať, počítať. Ale ako vysvetliť pani učiteľkám, že proste ich dcéra je taká, aká je. Niekde bude problém, ale ako ho vyriešiť, keď pani učiteľky nechcú spolupracovať? Oni ako rodičia z toho vyšli teraz tak, že si chcú z decka urobiť cvičenú opičku a berú jej detstvo. Ale nikto nemôže zato, že ju zaujíma encyklopédia, vedecké programy, počítač a podobne. Na otázku jej nestačí banálna odpoveď. Potrebuje to mať vysvetlené do podrobná. Rodičia sú zúfalí, pretože nevedia, kam by ju mali integrovať, takže sa rozhodli o ďalšiu zmenu škôlky, kde si majú prizvať na pohovor k pani riaditeľke predškolského zariadenia aj pani psychologičku (znova), aby tak znova vysvetľovali stav a inteligenčný stupeň dieťa, ktoré sa od svojich rovesníkov odlišuje tým, že je niečím výnimočné.

3.3 Pozitíva a negatíva práce s nadanými deťmi

Veľkou výhodou je napríklad, že v integrovanej forme starostlivosti o nadané deti je, že nie sú separované, nevyskytujú sa u nich sociálne a emocionálne problémy. Tým, že väčšinu času trávajú v bežnej triede, majú možnosť poznať i také skutočnosti, že nie všetci sa tak ľahko učia a chápu ako oni, ale že treba rešpektovať aj žiakov, ktorí majú problémy s učením, chápu a pracujú pomalšie. Samozrejme neplatí to striktne pre všetky nadané deti. Sú aj deti, ktoré spoločnosť nevyhľadávajú, najradšej sú sa mi prípadne so svojimi rodičmi v domácom prostredí. Nevýhodou je, že učiteľ pri integrácii napríklad nemá k dispozícii žiadne metodické materiály, žiadne učebné pomôcky, pracovné zošity, učebné plány, nakoľko každý nadaný alebo talentovaný žiak má v daných predmetoch a učení diametrálne rozdiely a nikdy nezapadá do bežnej triedy ako do celku, alebo do skupiny (hovoríme o integrovaných žiakoch). Pre učiteľa je to veľmi náročná práca na prípravu, pretože žiaci pracujú veľmi rýchlym tempom. Preto treba mať pripravených množstvo úloh, pracovných listov, materiálov, stále ich musia zamestnávať. Často krát musia zvoliť aj alternatívny spôsob výučby pre daného jedinca. Čo sa týka žiakov, majú niekoľko spoločných vlastností, ich nadanie sa najviac prejavuje v matematicko-logickom myslení, pri riešení rôznych úloh chcú povedať hneď výsledok, odmietajú postup riešenia napísať, sú veľmi komunikatívni, pohotoví, hyperaktívni, vyžadujú si učiteľa celého, hneď vyžadujú kontrolu, či pracovali správne, sú hnacím motorom jeden pre druhého. Hoci nadanie je verejnosťou prijímané skôr ako pozitívum (schopnosti, potenciál navyše), osobnosť nadaného nie vždy zapadne do predstáv a noriem spoločnosti.

ZÁVER

V dnešnom svete, ktorý sa závratnou rýchlosťou inovuje a mení, je podstatné a neodmysliteľné nezabúdať na tie deti, ktoré môžu priniesť enormný úspech našej spoločnosti a v podstate aj celému svetu z rôznych oblastí. Práve tie deti sú pre nás výnimočné a podstatné, preto je dôležité im venovať dostatok času na presne mierenú edukáciu aj napriek jej zložitosti a komplikovanosti. Nadané a talentované deti majú dar, ktorý treba neustále rozvíjať a pestovať v prospech jedinca ako aj spoločnosti. Možnosti edukácie, ktoré tieto deti majú, sú často krát obmedzené, a to už len z dôvodu limitovaného počtu detí v závislosti od počtu miest a obcí. To znamená, že nie v každom malom meste môže byť škola pre nadané a talentované deti. Avšak integráciou jednotlivých tried do škôl, alebo žiakov do bežných tried s individuálnym vzdelávacím plánom a špecifickým prístupom učiteľa môže dôjsť k vynikajúcim výsledkom. Nadané deti a talentované deti sú výnimočné. Také sa narodili, a preto k nim musíme pristupovať výnimočne a individuálne.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Centrum nadania, Nadanie. Dostupné na:

http://www.centrumnadiana.sk/index.php?filename=nadanie_uvod

DOČKAL, V.,2006. *Koncepcia rozvoja nadanej mládeže v SR*. Dostupné na:

http://www.rcmtn.sk/stranky/rcm/files/Koncepcia%20rozvoja_nadanej_mladeze.doc

FORTÍK, V.,FORTÍKOVÁ, J.2007. *Nadané dieťa a rozvoj jeho schopností*.

Praha: Portál. 2007.12s. ISBN:978-80-7367-297-3

LAZNIBATOVÁ, J.2003. *Nadané dieťa, jeho vývin vzdelávanie a podporovanie*. Bratislava: IRIS, 2003.309s.ISBN:80-88778-23-8

Metodické pokyny na zaradovanie detí do špeciálnych výchovno-vzdelávacích programov pre intelektovo nadaných žiakov 2010/2011, Dostupné na:

<http://www.minedu.sk/index.php?lang=sk&rootId=957>

MUSIL.,M.1989.*Talenty cez palubu ?* Bratislava:Smena,1989., 112s.ISBN:073-019-8914

Nadané deti, Inteligencia, Dostupné na: <http://dreamchichi.webnode.sk/nadane-deti-inteligencia/> <http://www.webnode.sk>

Pedagogické-organizačné pokyny na školský rok 2010/2011, Dostupné na:

<http://www.minedu.sk/index.php?lang=sk&rootId=957>

VAŠEK. Š.1996. *Špeciálna pedagogika*. Bratislava: Sapiaientia,1996.,165s.
ISBN:80-967180-3-7

ULRICHOVÁ, M. 2008.*História merania inteligencie, vznik testov a ich využitie*. Redakční tím Menza. Dostupné na:
[http://casopis.mensa.cz/veda/historia_merania_inteligencie_vznik_testov_a.ht
ml](http://casopis.mensa.cz/veda/historia_merania_inteligencie_vznik_testov_a.html)

ZELINA, M.1996.1996.*Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa*.
Bratislava: Iris.1996, 29s.ISBN:80-967013-4-7

Bibliografické údaje

Meno autora: Katarína Paľová

Odbor: Špeciálna pedagogika- vychovávateľstvo

Forma štúdia: kombinovaná

Názov práce: Možnosti vzdelania nadaných detí

Rok: 2011/ 2012

Počet strán textu bez príloh: 38

Celkový počet strán príloh: 0

Počet Slovenskej literatúry a prameňov: 5

Počet zahraničnej literatúry a prameňov: 1

Počet internetových zdrojov: 6

Vedúci práce: Doc. PhDr. Kornel Čajka